

Josep M. Xarrié i la història moderna de la restauració a Catalunya

Josep M. Xarrié i Rovira (1943-2013) ha estat el pont generacional a Catalunya entre els primers restauradors d'ofici, especialitzats com a tals, i els actuals conservadors-restauradors amb una formació reglada, així com l'artífex dels fonaments de la restauració a Catalunya. Xarrié, un nom que vincula patrimoni i Catalunya, obra d'art i restauració.

Josep Mª Xarrié and the modern history of restoration in Catalonia

Josep Mª Xarrié i Rovira (1943-2013) represents the generational bridge between the first restorers, specialized as such, and the contemporary curators-restorers with a regulated formation. He has been pioneer in settings the foundations of restoration in Catalonia. Xarrié is a name that links heritage with Catalonia and art with restoration.

Pere Rovira i Pons. Conservador de béns culturals, pintura mural i escultura en pedra al Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya.

Conservator-restorer of cultural heritage, wall paintings and stone sculptures in the Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya
pererovira@gencat.cat

Paraules Clau: història, conservació, restauració, Catalunya.

Keywords: history, conservation, restoration, Catalonia.

Data de recepció: 15-11-2013 / **Date of receipt:** 15-11-2013

TRINIDAD DE SAN JUAN 1978 N. 2
MUSEO ARQUEOLÓGICO

Nascut a Barcelona en el si d'una família de restauradors, la seva infància va transcórrer entre un pis de la Gran Via, que alhora era habitatge familiar i taller de restauració, i la casa pairal de can Vergés, a Premià de Dalt. El seu pare, Domènec Xarrié i Mirambell (1909-1984), havia iniciat a Premià l'ofici familiar de fuster de mà de l'avi Josep Xarrié i Moragas (1880-1962) i, com ell, havia après a dibuixar anant a l'Escola d'Arts i Oficis de Barcelona (Llotja), tal com demanava l'ofici aleshores. L'atzar féu que l'any 1929 Joaquim Folch i Torres, que tenia casa a Premià al costat de la dels Xarrié, encarregués a l'hàbil i espavilat Domènec la restauració de la col·lecció d'instruments de la seva esposa Orsina, una feina que realitzaria al taller del Museu de Belles Arts del parc de la Ciutadella. Quan Manuel Grau i Mas (1892-1974), tècnic conservador de la Junta de Museus, tornà del seu pensionat al taller de restauració de Mauro Pelliccioli a Milà, d'aprendre el "bell i difícil art de la restauració", se li encarregà la creació d'un taller de restauració d'obres d'art associat al museu de la Ciutadella. Allà hi trobà en Domènec Xarrié que, veient el seu bon ofici, l'agafà com a col·laborador per al primer taller de restauració del Museu Nacional d'Art de Catalunya. Així, Domènec Xarrié inicià la seva tasca com a restaurador de pintura amb el mestratge de Manuel Grau que, l'any 1934, continuà al nou museu del Palau Nacional.

[1] Josep M. Xarrié realitzant el desempaperat de la pintura d'El Greco, *Crist abraçat a la Creu*, del Museu Parroquial de l'església de Sant Esteve d'Olot (Fotografia: CRBMC).

Les conseqüències de la Guerra Civil van provocar el trasllat de les obres d'art del Museu d'Art de Catalunya a Olot, i durant tres anys (1936-1939) Manuel Grau i Domènec Xarrié, conjuntament amb altres tècnics i el mateix Folch i Torres, es varen ocupar de la salvaguarda del patrimoni artístic català que allà s'hi havia destinat. Durant la seva estada a Olot Domènec Xarrié va conèixer la que seria la seva esposa Dolors Rovira i Vilar, filla d'un comerciant, el negoci del qual estava ubicat al costat mateix de l'església de Sant Esteve, on s'albergava l'immens magatzem d'obres artístiques salvaguardades per la Generalitat de Catalunya. Casualitats de la vida van fer que els Rovira, originaris d'Arenys i que una generació anterior havien anat a Olot, arrelessin de nou al Maresme, ara a Premià.

La postguerra va retornar a Domènec Xarrié i Manuel Grau al Palau Nacional de Barcelona per continuar la seva tasca, a l'equip dels quals es va reincorporar un jove Joaquim Pradell (1921-2009), que ja havia començat a col·laborar abans del trasllat a Olot.

Del matrimoni Xarrié-Rovira varen néixer dos fills: Jaume (1940), reputat antiquari de Barcelona, i en Josep M., nascut tres anys més tard. Des de ben petits, en Josep M. i el seu germà Jaume ajudaren al seu pare en el taller de restauració de la Gran Via, on es tractaven algunes de les obres d'art més importants de Catalunya. ■

L'any 1960, un jove i molt jove Josep M. Xarrié de 17 anys entrà a formar part, com a ajudant a temps parcial, de l'equip de restauradors del Museu d'Art de Catalunya al Palau Nacional. En aquesta línia, i seguint la nissaga paterna, va fer estudis a Llotja per preparar el seu ingrés a l'Escola Superior de Belles Arts de Sant Jordi (l'actual facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona) per formar-se oficialment com a restaurador. Així, doncs, i alternativament al treball al Palau Nacional, va cursar els estudis de Belles Arts (1963-1967) on va rebre l'últim mestratge de Manuel Grau, ja jubilat del Museu d'Art.

L'any 1967, finalitzats els estudis, s'incorporà oficialment al Museu Nacional com a tècnic funcionari dels Museus Municipals d'Art de Barcelona, on va seguir aprenent l'ofici dels grans mestres restauradors. Hi va estar treballant fins a l'any 1974, juntament amb el seu pare Domènec i altres restauradors com Joaquim Pradell [2], Lluís Iglesias, Francesc Vallès i Marisa Sainz de la Maza.

L'any 1969, després de la seva anada al servei militar, Francisco Ribera, degà de l'Escola Superior de Belles Arts Sant Jordi, li oferí la plaça de professor encarregat de la càtedra de restauració, vacant des de la jubilació de Ma-

[2] Josep M. Xarrié observant a Joaquim Pradell qui restaura una pintura sobre taula gòtica (Fotografia: CRBMC)

nuel Grau l'any 1965. Així inicià el seu bagatge acadèmic dins el Departament de Conservació i Restauració de Béns Culturals de la futura facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona, en la que serà una etapa fonamental de la seva vida i en la formació de restauradors a Catalunya. Instaurà el primer pla d'estudis, amb 24 temes desenvolupats en tres anys després de cursar els cursos comuns de Belles Arts, al final dels quals l'alumne obtenia el diploma específic de Restauració de Pintura. Aquesta etapa docent, paral·lelament al seu treball de tècnic funcionari dels museus municipals d'art de Barcelona, la realitzà fins a l'any 1986, quan ja feia cinc anys que era al capdavant del Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya.

L'any 1973, pocs anys després de casar-se amb Carme Poveda (dona vital i intel·ligent, companya imprescindible en el camí que havia de seguir), amplia els seus estudis de restauració a l'ICCROM a Roma. Allà conegué restauradors de prestigi, com Paolo Mora i Paul Philippot, i es posà en contacte amb les institucions internacionals relacionades amb el món de la conservació del patrimoni, en un moment en què el país tot just començava a obrir-se de nou a Europa i al món. Aquests contactes, i el fet de ser el màxim especialista a Catalunya en matèria de conservació i restauració, li suposà l'inici del seu bagatge internacional, a partir de l'any 1978, fou consultor de la UNESCO

per als països de l'Amèrica del Sud (Brasil, Mèxic, Costa Rica, República Dominicana i Guatemala). La particular tendència envers la formació, la permanent obsessió en la conservació del patrimoni i la necessitat de vincular els organismes internacionals a Catalunya, l'implicà en el comitè organitzador en l'àmbit espanyol dels Congressos de Conservació i Restauració de Béns Culturals promoguts per l'ICOM, des del primer organitzat a Sevilla l'any 1976 fins al de València de l'any 2008, sempre com a responsable de grup de pintura mural.

En l'àmbit particular, l'any 1973 va fundar Ireart S.A., conjuntament amb Eduard Porta i Lluís Monreal, una de les primeres empreses especialitzades en estudis historico-artístics, d'anàlisis científiques i de restauració per a les obres d'art. Va tenir una vida curta però intensa, en una inhabitual línia pluridisciplinària que començava a marcar i a establir els paràmetres de la conservació i l'estudi del patrimoni. Amb la Carme va tenir dos fills, la Mireia i en Roger, que han viscut la conservació-restauració des de la seva infància i, és clar, han seguit amb encert l'estol del llinatge familiar.

D'altra banda, i en el vessant professional que més li satisfia, va estar a l'inici de l'associacionisme professional en reconeixement de l'estatus del restaurador i dels tècnics vinculats al patrimoni. Arran del Congrés de Cultura Catalana de l'any 1977, sovintejaren les reunions entre tècnics vinculats a Museus, arxius i biblioteques, i aquell mateix any es feu la primera assemblea de Museus de Catalunya on impulsà, conjuntament amb Joaquim Pradell i Eduard Porta, el primer Grup de Treball de Conservació i Restauració, que més tard va esdevenir el Grup Tècnic, l'associació de conservadors-restauradors de Catalunya. Va estar vinculat a l'associació fins a l'any 1996 que, per discrepàncies amb la junta, fomentà la creació d'una nova associació: Associació de Restauradors i Conservadors de Catalunya (ARCC 2000).

En l'àmbit de Catalunya, i seguint amb la línia de formació de restauradors especialitzats, entre l'any 1978 i l'any 1981 va impulsar la creació del "Curs d'especialització en l'estudi i la conservació de pintura mural", juntament amb Pradell, Porta i Rosa M. Montserrat, sota els auspicis de l'Escola Internacional de Pintura Mural Contemporània Miquel Farré, creada l'any 1959. Les aules del monestir de Sant Cugat, que ocupava aquesta escola d'estiu, acabarien cedint el lloc i l'espai físic al fu-

tur Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya (CRBMC) el desembre de l'any 1981.

El seu bagatge dins la conservació a Catalunya, i la seva vinculació amb els corrents catalanistes a l'època de la transició, feren que la nova Generalitat de Catalunya pensés en ell quan es decidí, dins el Departament de Cultura, crear un Centre de Restauració que s'ocupés de la conservació del patrimoni artístic català. Així, el desembre de l'any 1981, a Sant Cugat del Vallès, s'inicià el camí del Centre de Conservació i Restauració (CCR), l'actual CRBMC, inicialment com a Secció del Servei de Museus de la Direcció General de Patrimoni Cultural del Departament de Cultura. L'any 1986, i de la mà de Max Cahner (aleshores Conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya), el Centre passa a ser un Servei propi, i en Josep M. Xarrié n'esdevingué el cap, moment que es desvinculà definitivament de la Universitat de Barcelona per incompatibilitat de càrrecs.

Durant 27 anys, de l'any 1981 a l'any 2008 (any de la seva jubilació), i a través del Centre de Restauració (el primer Centre creat com a tal a l'Estat Espanyol) conduí la conservació i la restauració del patrimoni artístic de Catalunya, i en feu una professió reconeguda i valorada arreu, en part per la consciència de territorialitat i en part per la facilitat de fer arribar els especialistes en conservació i restauració fins a l'últim racó de Catalunya. Des de la seva filosofia, el Centre esdevingué el punt de referència (i quasi un pas obligat) del món professional, i intervingué a qualsevol lloc on era necessari conservar el més petit objecte, un objecte que podia ser insignificant per a la història però molt important per al poble que l'acullia. Amb el Centre de Restauració també organitza congressos i exposicions, com Catalunya Restaura, un mirall de la realitat catalana, i difongué la conservació-restauració a través de les publicacions com les Memòries d'activitats i la revista Rescat. De tot allò que havia viscut com a pont generacional, del coneixement històric i professional acumulat, resta escrita (per sort) la seva memòria en el llibre "Restauració d'obres d'art a Catalunya", fins avui l'únic llibre que parla de la història de la restauració a Catalunya.

Però, definitivament, ens queda el record entranyable i vital de l'home que tant va estimar el patrimoni i Catalunya. Com ell mateix deia, i parafrasejant el final del seu llibre, "el nostre passat no s'ha d'oblidar mai si no volem ser esclaus del nostre futur".